

4. Pierre Legrand i.m. 245.old
5. Pierre Legrand i.m. 238.old.
6. Luigi Moccia: Historical overview on the origins and attitudes of comparative law. in: The common law of Europe and the future of legal education. Ed.: Bruno de Wille, Caroline Forder. Deventer, 1992. 616.old
7. Thijmen Koopmans: Towards a new ius commune. in: The common law of Europe and the future of legal education. Ed.: Bruno de Wille, Caroline Forder. Deventer, 1992. 45-46.old.
8. Thijmen Koopmans: i.m.47.old.
9. Van den Bergh: i.m.605.old
10. Van den Bergh: i.m. 607.old

ÖKO-AUDIT: A KÖRNYEZETVÉDELMI TELJESÍTMÉNYÉRTÉKELÉS EURÓPAI RENDSZERE*

FODOR LÁSZLÓ**

A környezetvédelmi auditálás rendszeresen végzett, szisztematikus felépítésű, transzparens, dokumentált és objektív értékelést biztosító környezetvédelmi teljesítményértékelés.¹ A környezetjog újabb, a környezethasználók aktivitására, gazdasági érdekeltiségére építő eszköze, s mint ilyen, szervesen illeszkedik abba a szabályozási tendenciába, amely a szektorális helyett az integratív megközelítésre, a közigazgatási helyett pedig a piaci eszközökre épít. 1993 óta a környezeti auditálás az európai jognak is része.² A környezeti auditálás európai rendszerére Magyarország uniós jogközelítése során is tekintettel kell lenni. Ez az általános megállapítás és a konkrét tény, hogy a magyar szabályozás csupán torzószerű, indokolja azt, hogy e jogintézménnyel külön tanulmányban foglalkozzunk.

I. Az öko-audit rövid története

A környezetvédelmi auditálás első formája – akárcsak a hatásvizsgálaté – a hetvenes évek Amerikájából származik.³ Kialakulásához a vegyipar területén

** DR. FODOR LÁSZLÓ

egyetemi tanársegéd

Miskolci Egyetem ÁJK, Agrár- és Munkajogi Tanszék

3515 Miskolc-Egyetemváros

* A tanulmány elkészülését az OTKA a 025034 nyilvántartási számú pályázat keretében támogatta

¹ KÓSI, Kálmán - KOVÁCS, Endre - KÖMIVES, József - VARGA, József: Auditálás, menedzsment rendszerek, KJK, Budapest, 1997, 41.o.

² FALKE, Josef: „Umwelt-Audit“-Verordnung, Grundsätze und Kritikpunkte, ZUR 1/1995, 4-9.o., FÜHR, Martin: Umweltmanagement und Umweltbetriebsprüfung - neue EG-Verordnung zum „Öko-Audit“ verabschiedet, NVwZ 1993/9, 858-861.o., KÖCK, Wolfgang: Umweltschutzsichernde Betriebsorganisation als Gegenstand des Umweltrechts: Die EG-„Öko-Audit“-Verordnung, JZ 13/1995, 643-650.o. stb.

³ FALK, Heiko: Die EG-Umwelt-Audit-Verordnung und das deutsche Umwelthaftungsrecht, Müller, Heidelberg, 1998, 11.o. és FODOR, László: A környezeti hatásvizsgálat intézményének kialakulása, szabályozásának alapkérdései, MK 1996/12, 727.o.

bekövetkezett számos baleset, és az ezek következtében egyre erőteljesebbé, szigorúbbá váló környezetjogi szabályozás vezetett. Annak érdekében, hogy az előírásoknak és a társadalmi elvárásoknak meg tudjanak felelni, fejlesztettek ki az iparvállalatok egy sajátos auditálási koncepciót, amely a későbbi esetleges balesetek, kockázatok becslését elősegítve a felelősségi és az azokra vonatkozó biztosítási jogi viszonyokra is befolyással volt. A konkrét lökést az adta az auditnak, hogy a hetvenes évek utolsó harmadában az USA Értékpapír- és Valutabizottsága (SEC, Securities and Exchange Commission) több vállalatnál is mindenre kiterjedő vizsgálatot követelt meg annak érdekében, hogy megállapítsák a környezeti felelősségi kockázatok terjedelmét. A Környezetvédelmi Hivatal (EPA, U.S. Environmental Protection Agency) is támogatta az ún. „compliance audit”-ot, buzdítva az abban való önkéntes részvételle. 1986-ban született egy törvény (Superfund Amendment and Reauthorization Act, § 3), mely az iparvállalatokat éves jelentésre kötelezte veszélyes-anyagkibocsátásaikkal kapcsolatban. Ez a belső üzemi ellenőrzés erősödéséhez és a kibocsátások csökkentésére irányuló vállalati programok kialakulásához vezetett. A vállalatok hamar felismerték az audit előnyeit, melynek révén költségeket takaríthatnak meg, kockázatokat csökkenthetnek, jobb társadalmi megítélést, a hatóságokkal szemben pedig bizalmat nyerhetnek.⁴

Persze a kezdeti értékelések nem irányultak többre, mint a környezeti szabályozásnak való megfelelésre (= compliance), és csak a felelősségi szabályok szigorodása hatására váltak a megelőzés eszközeivé.

Az audit amerikai sikerén felbuzdulva szerte a világon megjelent szabályozása, mely aztán a gyakorlat tapasztalatain és a kiterjedt elméleti vizsgálódások nyomán fejlődött tovább. Az európai elterjedést nagyban segítette a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC, International Chamber of Commerce) ajánlása is (Position paper on Environmental Audits, 1989).⁵

Az Európai Közösségek jogába, mint a bevezetőben már utaltunk rá, 1993-ban került be, az 1836/93 számú Tanácsi Rendelettel. Ennek címe, mely egyúttal rögzíti a rendelet (a környezethasználók köréhez képest korlátozott) hatályát: „Az ipari vállalkozások önkéntes részvételéről egy a környezetvédelmi menedzsmentet és a környezeti üzemvizsgálatot szolgáló közösségi rendszerben”. A rendelet által felállított rendszer közismert elnevezése az EMAS (Environmental Management and Audit Scheme).⁶

E norma előkészítésében kiemelkedő szerepet játszott Nagy-Britannia, aminek következtében a brit auditálási rendszer (a BS 7750, vagyis a környezeti menedzsment követelményeiről szóló brit standard, 1992) sajátosságai több vonatkozásban is nyomon követhetők a közösségi szabályozásban. Szabályozási elveiben megfigyelhető az angolszász jogi gondolkodásnak az a kontinentális, és így a magyar jogrendszerhez képesti eltérő sajátossága, hogy az egységes és részletekbe menő, rendészeti – igazgatási jellegű szabályozás helyett inkább a keretjellegű, a hatóságok és

a vállalkozások közötti megállapodások által kitöltendő, általános célkitűzésekkel operál.

Az auditról szóló rendelet a húszéves európai környezetpolitika negatív mérlegének egyenes következménye: az addig alkalmazott, hagyományos szabályozási eszközök gyakorlati működtetése olyan lényegi hiányosságokban szenvedett, melyeket a közösség (a Bizottság) nem tudott leküzdeni. Ebből a kiindulópontból az 5. Környezetvédelmi akcióprogram⁷ a környezetpolitika új útjainak keresését célozta meg, a felelősséget osztás vezérgondolatával: a társadalom valamennyi tagja, azaz a hatóságok (az állam), a vállalkozások (vagyis a környezethasználók), az állampolgárok, a szakszervezetek és a fogyasztók mind felelősséget kell, hogy vállaljanak a környezet épségéért, megőrzéséért. Az új politika kulcsszava a valamennyi társadalmi csoporttal való fokozottabb párbeszéd, megvalósítási eszközei pedig a következők:

- a környezet terheléséért fizetendő adók és járulékok
- a környezetérzékeny fogyasztói magatartás adójogi ösztönzése
- a környezetvédelmi beruházások állami támogatása
- a környezetvédelmi auditálás, valamint
- a környezeti felelősség joga.

Az Európai Közösség tagállamainak 1995-re kellett kiépíteniük a rendeleti forma miatt egyébként közvetlenül érvényesülő jogintézmény nemzeti kereteit. 1995-ben került sor Magyarországon „A környezet védelmének általános szabályairól” szóló 1995: LIII. tv. megalkotására, amely a fentebb jelzett folyamatokra annyiban volt tekintettel, hogy jogintézményeinek sorába fölvette az ún. teljesítményértékelést, amely azonban, mint később látni fogjuk, még csak párhuzamba sem állítható az audit európai rendszerével. Mára, 1998-ra, pedig már az európai szabályozás jelentős reformja előtt állunk, amire a magyar jogalkotónak ugyancsak fel kell készülnie. Ennek alapja az, hogy maga a közösségi rendelet irányozza elő, hogy öt év tapasztalatai alapján előírásait felül kell vizsgálni.

II. Az audit elemei az 1836/93 sz. Tanácsi Rendelet alapján

Környezetvizsgálat: A vállalat egy adott üzem, illetve telephely környezetvizsgálatát végzi el, amely az üzemi tevékenységgel összefüggő környezeti problémáknak, következményeknek valamint az üzemi környezetvédelem helyzetének vizsgálatát fogja át. Az egyes figyelembe veendő szempontokat a rendelet I. melléklete C része sorolja fel, ide tartoznak pl. az energia- és vízigény, a hulladékok kezelése, a termelési folyamat felépítése, vagy a környezetre káros balesetek megelőzésének kérdése. A környezetvizsgálat tehát egyfajta leltár, amelynek valamennyi, környezeti szempontból releváns adatot tartalmaznia kell.

⁴ FELDHAUS, Gerhard: Das Umweltaudit-Verfahren als Wettbewerbsinstrument? in: Umweltschutz und Wettbewerb, 12. Trierer Kolloquium zum Umwelt- und Technikrecht vom 22. Bis 24. September 1996, UTR Band 38, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 1997, 136.o.

⁵ KÓSI, Kálmán - KOVÁCS, Endre - KÓMIVES, József - VARGA, József: Auditálás, menedzsment rendszerek, KJK, Budapest, 1997, 114-116.o.

⁶ Futó Péter: (szerk.) Jogharmozás a környezetvédelemben, Európai Tükör 1998/3, 33-34.o.

⁷ A fenntarthatóság felé, Az Európai Közösség Ötödik Környezetvédelmi Akcióprogramja, 1992, magyarul: KTM 1997

⁸ PEINE, Franz-Joseph: Az Európai Unió környezetjogának hatása a német környezetjogra, MJ 1998/2, 109.o.

Környezetpolitika: A továbbiakban a vállalatnak saját üzemi környezetpolitikát kell kidolgoznia, a rendelet 3. cikkelye, illetve az I. melléklet alapján. Ezzel meghatározásra kerülnek az üzem környezeti vonatkozású céljai és cselekvési elvei. Ennek a megfelelő környezetvédelmi jogi előírások betartása mellett az *üzemi környezetvédelem folyamatos javítására kell irányulnia*, mégpedig a környezeti következményeket nem csak a BAT (the Best Available Technology, die Beste Verfügbare Technik, a legjobb elérhető megoldás) szintjére csökkentve, de *egyúttal gazdaságilag is képviselhető módon*.

E téren a vállalkozások élvezik azt a szabadságot, hogy a tevékenységük által okozott környezeti terhelések csökkentésének célját saját gazdasági lehetőségeik, érdekeik figyelembe vételével valósítsák meg. A rendelet egyébként e vonatkozásban a német igazgatási jog előírásai mögött marad, mivel pl. nem írja elő a lehetséges alternatívák bemutatását.⁹

Környezeti program: A két előző lépés alapján a vállalat üzemi környezetvédelmi programot készít. Ez egyrészt átfogja a vállalkozás környezeti céljainak leírását, másrészt az ezek megvalósításához szükséges eszközöket, intézkedéseket, tevékenységeket. A program összeállításánál arra kell törekedni, hogy biztosítsa a környezetpolitika megvalósulását.

Környezetvédelmi menedzsment: az adott üzem adott telephelyén zajló, valamennyi környezetreleváns tevékenységet egy ún. környezeti menedzsment-rendszer révén kell definiálni. E rendszer célja lényegében a környezetpolitika végrehajtásának szavatolása. A vele szemben támasztott követelményeket az I. melléklet B része sorolja föl, részletesen meghatározva a különböző cselekvési formákat és szinteket.

Környezeti üzemvizsgálat: ez a voltaképpen, vagy hagyományos (szűk) értelemben vett auditálás, amelyet a vállalatnak le kell folytatnia az üzemi szervezet illetve a menedzsment környezetvédelmi teljesítményének szisztematikus, rendszeres, objektív és dokumentált értékelésére. Célja elsősorban annak értékelése, hogy a vállalati környezetpolitika szempontjából mennyire hatékonyak a megtett intézkedések. E vizsgálatot belső ellenőr vagy megbízott külső szakember végzi. Szempontjait a rendelet I. melléklet C része és a II. melléklet határozza meg. Érdekes ebben az összefüggésben az, hogy utóbbi az ISO 10011-es szabványra utal, persze azon túlmenő szempontokat is meghatározva. E kritériumok azonban túl általánosak, ami növeli az említett szabvány jelentőségét. Ez pedig, a szabványosítás folyamatában jelentkező ipari befolyás miatt aggályos.¹⁰

Az üzemvizsgálat eredményeit a környezeti menedzsment legfelső szintjén kell kiértékelni, megfogalmazva egyúttal az üzemi környezetvédelem javításának lehetőségeit, adott esetben módosítva ezekkel a környezeti programot.

Környezetvédelmi nyilatkozat: E nyilatkozat az üzemben belüli eljárás lezárását jelenti. Egyrészt dokumentálja a részvételi feltételek teljesítését, másrészt a közvélemény informálását is szolgálja. Ilyen nyilatkozatot nemcsak az első, de minden további üzemvizsgálat után, tehát periodikusan kiadnak. A rendelet 5. cikkelye 3)

⁹ EPINEY, Astrid: Umweltrecht in der Europäischen Union, Heymanns, Köln - Berlin - Berlin - München, 1997, 199.o.

¹⁰ uo. 200.o.

bekezdése határozza meg, hogy mit is kell tartalmaznia, mintegy összefoglalva a vállalkozást érintő környezeti adatokat.

A környezeti nyilatkozat validálása (verifikálása): A környezeti nyilatkozatot egy bejegyzett környezetvédelmi szakértőnek érvényessé kell nyilvánítania. Ezzel az auditálás kikerül az üzem, a vállalat belső köreiből egy független, külső szakértő kezébe. E lépés a garanciája annak, hogy a vállalat ténylegesen megfeleljen a rendeletben meghatározott követelményeknek. A szakértő a környezetmenedzsment és a környezeti üzemvizsgálat valamennyi elemét felülvizsgálja azok korrekt végrehajtása tekintetében. Pontos feladatát a 4. cikkely 3-5) bekezdései, valamint a III. melléklet B része határozzák meg. Abban az esetben, ha a vállalat intézkedései megfelelnek a rendelet előírásainak, a szakértő az üzem által leadott nyilatkozatot érvényesnek nyilvánítja. Ellenkező esetben a nyilatkozat csak akkor validálható, ha a vállalkozás (adott esetben a szakértő javaslatai alapján) pótolja a megállapított hiányosságokat.

A környezeti nyilatkozat átadása, az üzem nyilvántartásba vétele: Az érvényesített nyilatkozatot meg kell küldeni az illetékes tagállami hatóságnak, amely azt, az auditált üzemek nyilvántartásába való felvétel után, nyilvánosságra hozza. A nyilatkozatokba a rendelet 3. cikkely h.) pont alapján, és egyúttal a környezeti információkról szóló közösségi norma (a 313/90 sz. irányelv) konkretizálásaként, a polgároknak betekintési joguk van.

A Részvételi nyilatkozat: Az üzem nyilvántartásba vétele esetén a vállalat felhasználhatja az ún. részvételi nyilatkozatot, amely kifejezésre juttatja a rendszerben történő részvételt, illetve annak módját. Ez a vállalatoknak az audit rendszerében való részvételének egyik ösztönzője, mivel ennek ismertsége befolyással lehet a piaci illetve versenypozíciókra. A rendelet IV. melléklete alapján négy típusa fordulhat elő. Formája mindig azonos: egy téglalap baloldali mezejében az uniót jelképező tizenkét csillag között a felirat: „A környezetmenedzsment és környezeti üzemvizsgálat EK-rendszere”, míg a jobboldali mezőben a voltaképpen nyilatkozat:

- Ez az üzem környezeti menedzsmenttel rendelkezik. Tájékoztatjuk a nyilvánosságot, összhangban a környezeti menedzsment és üzemvizsgálat közösségi rendszerével (ez utóbbi rész minden nyilatkozatban benne van, ezért a következőkben „...”-val jelöljük), az üzem környezetvédelméről. (Nyilvántartási szám: ...)
- A vállalat valamennyi EK-n belüli üzeme környezeti menedzsmenttel rendelkezik. Tájékoztatjuk a nyilvánosságot, ..., ezen telephelyek üzemi környezetvédelméről.
- Ez a variáció az előbbtől annyiban tér el, hogy felsorolja az érintett EU-tagállamokat
- A vállalat következő ipari üzemei környezeti menedzsmenttel rendelkeznek. Tájékoztatjuk a nyilvánosságot, ..., ezen üzemek környezetvédelméről.
Telephely, üzem neve, nyilvántartási szám,
Telephely, üzem neve, nyilvántartási szám, ...

A részvételi nyilatkozat szövegéből az tűnik ki, hogy a rendszer nem értékeli a vállalatok EU-n kívüli teljesítményét, vagyis azok a Közösség határain kívül tanúsított teljes környezeti érzéketlenség mellett is otthon a környezetvédelem élharcosaiként tetszeleghetnek.

III. A rendelet végrehajtása, tagállami feladatok

Mint a történeti ismertetésben utaltunk rá, a Közösség tagállamainak 1995 áprilisára kellett megteremteniük az audit kereteit. Ez konkrétan két kérdés normatív (többnyire törvényi szintű) szabályozását jelentette:

- a környezetvédelmi szakértők bejegyzése és felügyelete
- az auditált üzemek nyilvántartása.

A szakértő személye és a nyilvántartás jelentik azt a pontot a rendszerben, amelyen keresztül a korlátozott állami befolyás érvényesül. Ennek indokoltságát az adja, hogy a szakértői vizsgálat megalapozottságán múlnak az auditáltól várt hatások az üzemi környezetvédelemben, ugyanakkor pedig szavahihetőségén alapulnak a vállalat piaci versenyhelyzetét érintő előnyök.¹¹ Ahogyan – mint látni fogjuk – a szakértő normasértését az állam a névjegyzékből való törléssel, úgy az üzem szabályszegését a nyilvántartásból való törléssel szankcionálhatja.

Eltérő szabályozási koncepciók a szakértői bejegyzés terén

A szakértők bejegyzése az Unió jelenlegi tagállamaiban alapvetően két szabályozási elv alapján történik. Számos tagállam (Egyesült Királyság, Dánia, Hollandia) az EN 45012 számú európai standardra (General criteria for certification bodies operating quality system certification, 1989) támaszkodik.¹² Maga az auditról szóló közösségi jogszabály is hivatkozik erre a standardra (III. melléklet A) a szakértők objektivitásával és függetlenségével kapcsolatos követelmények meghatározásánál. Mivel azonban az említett követelményrendszert a minőségbiztosítási rendszer minősítőire (certifikátoraira) dolgozták ki, a rendelet szerinti alkalmazása néhány korrekciót tesz szükségessé. Eltérés fakad abból, hogy a minőségi előírásokkal szemben az üzemi környezetvédelemnek a rendelet által megcélzott szintje nem magánjogi jogalanyok megállapodásától függ. A közösségi, társadalmi érdekek érintettsége folytán a környezetvédelmi szakértő felelőssége messze túlterjed az adott vállalkozás keretein.

Az említett államok három vonatkozásban módosították illetve bővítették az EN 45012-t. Először is annak megfelelően változtatták meg annak szövegét, hogy az alapvető vizsgálati követelmények alkalmazhatók legyenek a környezetmenedzsment vizsgálatára. Második lépésben utaltak az európai standard gyakorlati végrehajtására kiadott EAC (European Accreditation of Certification) elveire, a függetlenséggel, az ügyvezetéssel, a szervezeti felépítéssel, a titoktartással és a dokumentációs kötelezettséggel kapcsolatban. Harmadik lépcsőben pedig azon speciális előírások megalkotására került sor, amelyek a szakértők akkreditálására vonatkoznak, illetve amelyek az EMAS-nak a többi környezetmenedzsment-rendszerhez képesti sajátosságait jelentik (az alkalmasság, a környezetvédelmi nyilatkozat stb. kapcsán).¹³

¹¹ LÜBBE-WOLFF, Gertrude: Das Umweltauditgesetz, NuR 1996/5, 223.o.

¹² FALK, Heiko: Die Durchführung der Öko-Audit-Verordnung in den EU-Mitgliedstaaten: erste Erfahrungen, in: Epiney, Astrid (Hg): Öko-Audit und die Schweiz: Konzept, Umsetzung und Rückwirkungen von EMAS und ISO 14001, Universitätsverlag Freiburg, 1997, 62.o.

¹³ uo. 63.o.

Sajátossága e szabályozási rendszereknek, hogy a szakértői szervezetek esetében egytől egyig megkövetelik, hogy azok olyan menedzsmenttel rendelkezzenek, amely minden esetben biztosítja azt, hogy az auditálást hozzáértő személyek végezzék (Head-Office-Competence).

Az EN 45012 leginkább lényegi módosítása abból következik, hogy e standard alapján minősítőként csak szervezetek jegyezhetők be. A szükséges változtatások elvégzése ellenére azonban az említett országokban az audit eddigi történetében egyetlen egyéni szakértőt sem jegyeztek be. A következőkben említendő három ország kivételével ugyanez a helyzet az Unió valamennyi tagállamában.

A második, elkülönülő szabályozási rendszert a német auditálási törvény vezette be (UAG, Umweltauditgesetz, 1995).¹⁴ Ennek a többi rendszertől való eltérését leginkább az akkreditálás körében ragadhatjuk meg, a német rendszer ugyanis alapvetően az egyéni szakértőkre épül. Az UAG 10.§-a ugyanis a szakértői szervezetek bejegyzéséhez előírja, hogy azok legfelső vezető szerve legalább egy tagjának bejegyzett egyéni szakértőnek kell lennie. Ugyanakkor a német törvény a Head-Office Competence-t nem szabályozza kifejezetten. A szabályozási elv teljes mértékben tükröződik a gyakorlatban: Németországban ezideig több, mint száznolcven egyéni szakértőt és kevesebb, mint ötven szakértői szervezetet jegyeztek be.¹⁵

A bemutatott egyén- illetve szervezetorientált rendszer között helyezkedik el a francia és az osztrák megoldás. Az osztrák törvény a bejegyzési rendszert szabványokra vagy standardokra való utalás nélkül alakította ki, külön szabályozva az egyéni szakértők kérdését. A bejegyzési eljárás azonban hasonlít az EN 45012-re. A német megoldáshoz képest az osztrák jogszabály a szervezetektől csak azt követeli meg, hogy a menedzsment egy tagja megfeleljen a szakértőkkel szemben támasztott követelményeknek. Franciaországban a szakértők bejegyzési szabályai az említett standardra épülnek, de a nem túl nagyszámú egyéni szakértő mellett mindeztideig egyetlen szervezetet sem jegyeztek még be. Összességében megállapíthatjuk, hogy a rendelet koncepciójának azok a tagállami normák felelnek meg, amelyek a szakértői szervezetek bejegyzését veszik alapul, mivel maga a rendelet is kivételként értelmezi az egyéni szakértők helyzetét (III. melléklet A rész).¹⁶

A szakértő és az egyes akkreditációs rendszerek sajátosságai

Valamennyi rendszer megegyezik abban, hogy némi kiegészítéssel vagy konkretizálással megismétli a közösségi jogszabálynak a szakértőkkel szemben támasztott követelményeit.

Ezek közül az első a *szakértelem*, melynek a következő területekre kell kiterjednie: a környezetvédelmi üzemvizsgálat módszertana, menedzsment-ismeretek, környezeti problémák, környezeti normák és szabványok, és az érintett környezethasználatokkal kapcsolatos műszaki ismeretek. A formális kvalifikáció

¹⁴ KOTHE, Peter: Das neue Umweltauditrecht, Beck, München, 1997, e munka melléklet formájában tartalmazza a vonatkozó közösségi jogszabályt és a végrehajtására szolgáló valamennyi német előírást is.

¹⁵ SCHOTTELIUS, Dieter: Öko-Audit in Europa: Erfahrungen und Perspektiven, UPR 1998/3 104.o.

¹⁶ FALK, Heiko: Vergleich des Umweltauditgesetzes mit Zulassungssystemen anderer Mitgliedstaaten, NVwZ 1997/2, 146.o.

tekintetében az EN 45012-re épülő szabályozások megkövetelik, hogy a pályázónak legalább egy felsőfokú végzettsége legyen, a hangsúly azonban nem a diploma meglétére, hanem a gyakorlati ismeretekre és tapasztalatokra esik.¹⁷ Szakértői szervezetek esetében a kérdés az, hogy a szervezet tagjainak együttes tudása átfogja-e a megkívánt ismereteket. Ennek, illetve a Head Office Competence -nek a megfelelőségét próbaminősítés során vizsgálja a bejegyzést végző szerv. Egyéni szakértők esetében is sor kerül ilyen gyakorlati vizsgára, aminek két formája lehetséges: vagy egy konkrét szakértői tevékenység ellátása közbeni megfigyelés, vagy egy már elvégzett auditálás dokumentációjának kiértékelése. A szakmai alkalmasság azonban nem csupán a szakértelmet jelenti, azt is vizsgálják, hogy a leendő szakértő képes-e megfelelően értékelni a vállalatok környezetvédelmi nyilatkozatait, menedzsment-rendszereit. A pályázó mindezekhez beadhatja olyan szakértői szervezet igazolását is, amely számára korábban dolgozott. Mindezeket végül kiegészíti egy szóbeli elbeszélgetés. Az osztrák rendszer hasonlóan gyakorlatias. Ehhez képest a német szabályozás több szempontból is formálisnak nevezhető.¹⁸ Egyrészt azért, mert itt a jelölteknek mindössze egy szóbeli vizsgát kell tenniük, másrészt pedig mivel, ha szakismeretüket okirattal tudják igazolni, az azok által érintett területekre nem terjed ki a vizsga.

Ugyancsak a rendelet által támasztott követelmény az, hogy a szakértőnek függetlennek, pártatlannak és minden olyan (gazdasági) befolyástól mentesnek kell lennie, amely eljárásának kimenetelét érinthetné. Egyes jogszabályok (pl. a német UAG) szigorúbban értelmezik a rendeletnél a szakértői függetlenséget és az olyan jellegű összefonódásokat sem tartják megengedhetőnek, ahol egyébként az adott vállalat és a (csak a konkrét szakértői tevékenységre vonatkozó munkaszerződés alapján tevékenykedő) szakértő között semmilyen szervezeti kapcsolat nincs.¹⁹ Kizárás érvényesül tehát a vállalat alkalmazottai, és az üzemvizsgálatot végző személy (auditor) tekintetében is. Utóbbi esetében nem elsősorban a vállalatához fűződő kapcsolat a problematikus (mivel ő szintén lehet külső megbízott), hanem az, hogy a saját maga által elvégzett auditálás érvényesítését végezné.

A környezetvédelmi szakértők bejegyzését ezideig egyedül Ausztriában végzi állami szerv. Magánszervezeteket bízott meg ezzel az állam Németországban, az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Dániában, Hollandiában is.²⁰ Feladatuk a szakértők bejegyzése (akkreditálása), rendszeres (három évenkénti) ellenőrzése, és adott esetben a névjegyzékből való törlés vagy felfüggesztés szankcióinak alkalmazása. Működésüket az állam többnyire irányelvekkel befolyásolja. Az osztrák bejegyzési és ellenőrzési rendszer sajátosságát jelenti a környezetvédelmi ügyész (Umweltanwalt) szerepe.²¹ Az auditálási törvény (UGStVG, Umweltgutachter und

¹⁷ KÖCK, Wolfgang: Das Pflichten- und Kontrollsystem des Öko-Audit-Konzepts nach der Öko-Audit-Verordnung und dem Umweltauditgesetz: Zugleich ein Beitrag zur Modernisierungsdiskussion im Umweltrecht, VerwArch. IV 42 668.o.

¹⁸ ld. 16. sz. jegyzet 145.o.

¹⁹ ld. a 12. sz. jegyzetet, 67.o.

²⁰ DAU - Deutsche Akkreditierungsgesellschaft für Umweltgutachter mbH, UKAS - United Kingdom Accreditation Service, COFRAC - Comité Français d'Accréditation, DANAK - Danish Agency for Development of Trade and Industry, DCA - Dutch Council for Accreditation a Raad for de Accreditatie-n belül.

²¹ uo. 70-71.o.

Standortenverzeichnisgesetz 13§ 4) bek.) alapján az auditálási eljárásban szubjektív jogokként érvényesítheti a következőket: az EK rendelete és a törvény előírásai betartását, bejegyzések törlését illetve átmeneti felfüggesztését, mégpedig a szabályszerű és magas színvonalú auditálás valamint az üzemi környezetvédelem javítása érdekében.

Az audit rendszerében részt vett üzemek nyilvántartását egyébként sehol nem a szakértőket akkreditáló szervek végzik. Az állami és magánszervezetek közötti arányok itt fordítottak, Németország kivételével (ahol a gazdasági kamarák és a kézműveskamara) mindenütt (főleg központi, de részben, pl. Belgiumban és Spanyolországban, regionális) állami szervek látják el a tevékenységet.²²

IV. A szakértői tevékenység

A szakértő a környezeti politika, program, menedzsment és üzemvizsgálat felülvizsgálata alapján eldönti, hogy a környezeti nyilatkozat adatai megbízhatóak-e, és hogy a nyilatkozat valamennyi, az üzemben jelentőséggel bíró környezetvédelmi problémára kitért-e. A precíznek egyáltalán nem nevezhető előírások miatt a szakértőnek e körben meglehetősen nagy mérlegelési lehetősége van. Mivel azonban az általa végzett vizsgálat terjedelmének és minőségének nagy jelentősége van az auditált remélt hatások elérésében, célszerű ezen előírásokat részletesen értelmezni.

A szakértői vizsgálat és érvényességi nyilatkozat képezi az egész szabályozás sarokpontját.²³ Miután a szakértő a vállalattal megkötötte az ennek elvégzésére irányuló szerződést, betekintést nyer a vonatkozó vállalati dokumentációkba. Ezután megvizsgálja az üzemet, meghallgatja az üzemi személyzetet. A vállalat teljesítményéről jelentést készít, amely tartalmazza a rendelettel ellentétes tényeket, a környezetvédelmi nyilatkozattal szemben támasztott kifogásokat, valamint azon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket a vállalatnak a nyilatkozatba fel kell vennie. Végül a szakértő megvitatja a vállalatvezetéssel a felmerült kérdéseket.

Az audit szabályozási rendszerét ért vádak közül a leggyakoribb, hogy a szakértő nem valóságos üzemvizsgálatot végez, és ezzel voltaképp csak pusztán arra irányulnak megállapításai, hogy maga a rendszer (a politika, a menedzsment stb.) alkalmas-e a rendelet célkitűzéseinek elérésére.²⁴ Maga a rendelet is hozzájárul a vizsgálat mélységét illető bizonytalansághoz, amikor (III. melléklet B) arról szól, hogy a szakértő megvizsgálja a környezeti üzemvizsgálat megfelelőségét, oly módon azonban, hogy annak (vagy részleteinek) fölösleges megismétlését elkerüli. Ez olyan értelmezéshez is vezethet, amely szerint a szakértő tevékenysége az üzemvizsgálat

²² ld. a 17. sz. jegyzetet, 672.o.

²³ FALK, Heiko: Die Prüftätigkeit des Umweltgutachters im Rahmen des EG-Öko-Audit-Systems, UPR 1996/2, 58.o.

²⁴ FALK, Heiko: Die EG-Umwelt-Audit-Verordnung und das deutsche Umwelthaftungsrecht, Müller, Heidelberg, 1998, 91.o.

alkalmasságára korlátozódik, és mivel az üzemvizsgálat az üzemi környezeti politikát, programot és menedzsmentet is elemzi, a szakértő ezeket sem vizsgálná meg újból.

Ez az álláspont azonban már nehezen tartható, ha figyelembe vesszük, hogy a szakértő tevékenységéhez annak vizsgálata is *hozzátartozik, hogy a környezetvédelmi nyilatkozatok adatai megbízhatóak-e, illetve, hogy teljes körűek-e.* Ha a szakértő megfelelően következetesnek ítéli a dokumentációt, úgy elegendő szűrőpróba-szerű vizsgálatokat végeznie, ellenkező esetben viszont komolyabb ellenőrzést kell végeznie. Tovább árnyalja a szakértői tevékenység említett korlátozottságát az a követelmény, hogy a szakértőnek a szakértőtől *elvárható gondossággal* kell eljárnia.

Mivel a nyilatkozat egyúttal a vonatkozó környezetvédelmi előírások betartására irányuló kötelezettség-vállalás is egyben, a szakértő csak akkor nyilatkozhat róla pozitívan, ha a normák tényleges betartása felől nincs kétsége. Ilyen kétségek pedig éppen az üzemvizsgálat eredményeinek felülvizsgálatok adódhatnak. Magától értetődik, hogy az előírások betartása feltételezi ismeretüket. Maga a rendelet a szakértőtől kifejezetten meg is követeli ezt az ismeretet ahhoz, hogy a normakövetésre tevékenységének ellátásakor figyelemmel tudjon lenni. A rendelet azt is kimondja, hogy mindez nem az állami szabályozási és ellenőrzési tevékenység kárára történik. Ez a szabály előfeltételezi azt, hogy a szakértő és a környezetvédelmi hatóság feladatai között átfedés van, ami semmiképpen sem a szakértői vizsgálat felszínre voltára utal.²⁵ Jellegénél fogva pozitív hatásköri összehatás a jogszabályok betartása ellenőrzése körében képzelhető el, vagyis a szakértőnek *ténylegesen vizsgálnia kell a normakövetést.*

Magától értetődő, hogy a szakértőnek a tevékenysége során tudomására jutott információkkal bizalmasan kell bánnia, azaz *titoktartási kötelezettség terheli.* Ő az egyetlen személy, aki mind a belső információkat, mind a nyilvánosságra hozandó adatokat ismeri és egybe tudja vetni, s így ő az, aki a rendelet által felkarolt közérdeket képviseli.²⁶ A szakértői vizsgálatokon alapuló (értvényességi) nyilatkozatok megalapozottságát az akkreditációs szervek rendszeresen illetve szűrőpróbákkal végzik.

V. Az audittól várt előnyök

Mint a történeti fejezetben már utaltunk rá, az audit európai rendszerének bevezetéséhez a közösségi környezetvédelmi jog csekély hatékonysága vezetett. A szabályozás kiindulópontja az, hogy büntetés helyett jutalmazással kell a közösségi jog tekintélyét helyreállítani. A környezetvédelmi jogi szabályozás mind közösségi, mind tagállami szinten nagy tömegűvé és igen részletessé vált az utóbbi két évtizedben, így logikusan következett egy olyan rendszer bevezetése, amely nem fokozza a rendészeti-igazgatási normatömeg növekedését: az *EMAS rendszerében való részvétel teljesen*

²⁵ Id. a 23. sz. jegyzetet, 59.o.

²⁶ WOHLFAHRT, Werner: Betrieblicher Umweltschutz: Öko-Audit nach der EG-Verordnung 1836/93, Erfahrungen aus der Praxis, in: Schlacke, Sabine(Hrsg.): Neue Konzepte im Umweltrecht: Beschleunigung durch Modernisierung, Effektivierung, Vereinfachung?, (Dokumentation der 3. Umweltrechtlichen Fachtagung des Vereins für Umweltrecht e.V. am 9. und 10. Mai 1996 in Bremen) Rhombos-Verlag, Berlin, 1996, 217.o.

önkéntes. Az audit célja (a Közösségnek a védelem magas fokára vonatkozó alapelveinek megfelelően) a környezetvédelemre vonatkozó tartalmi *előírások betartatásán túl az üzemi környezetvédelem folyamatos javulásának elérése.* Arra próbálja meg tehát rávenni a tárgyi hatály alá tartozó iparvállalatokat, hogy önként, és az állam valamint a közvélemény számára átlátható módon tegyenek környezetvédelmi intézkedéseket, vagyis dolgozzanak ki környezetvédelmi politikát, alkossanak környezeti programot, döntési rendszerükbe építsék be a környezeti menedzsmentet, végezzenek üzemvizsgálatot (vagyis szűk értelemben vett auditálást) stb.²⁷ A jogalkotó oldaláról tehát világos, hogy mi volt a jogpolitikai célkitűzés, a kérdés ezek után az, hogy milyen előnyöket ígér, illetve nyújt az iparvállalatoknak a részvétel.

A jogalkotói szándék szerint az EMAS-ban való *részvétel a vállalat imázsát pozitívan befolyásolja:* az üzleti partnerek és a lakosság előtt a környezeti érzékenység bizonyossága. Ennek egy sajátos, a többi auditálási rendszerben nem létező eszköz áll közvetlen szolgáltatásban: az EMAS a belső ügynek számító üzemi környezetvédelmi ellenőrző és szabályozórendszer nyilvánossá, a környezetvédelmi szakértő, az üzemnyilvántartást végző szerv, a környezetvédelmi hatóság és nem utolsósorban a lakosság számára átláthatóvá teszi. A nyilvánosság bevonása persze nem elsősorban versenyszempontból jelentős, hiszen ilyen vonatkozásra sem a rendelet maga nem utal, sem pedig szabályozástörténeti elemzéssel nem következtethetünk.²⁸ A cél *elsősorban a közvélemény felelősségének erősítése, illetve a nyilvánosság kontrollhatásának kihasználása.*²⁹ E megállapítás azonban nem zárja ki azt, hogy az audit alkalmas legyen a *versenyhelyzet befolyásolására*, különösen azokban az országokban, ahol a közvélemény érzékenysége nagyfokú. Egyúttal azt is feltételezhetjük, hogy ezen országokban az iparvállalatok részvételi aránya magasabb.

A versenyhatások két síkon jelentkezhetnek, mégpedig a termékek és a vállalat, illetve üzem vonatkozásában. Ha a termékek piaci esélyeit vizsgáljuk, akkor a rendelet 10. cikkelye 3) bekezdésére kell hivatkoznunk, amely kizárja a részvételi nyilatkozattal (Audit-Label, Teilnahmeerklärung vagy Audit-Logo) való termékreklámmal: az auditálást igazoló emblémát sem a terméken, sem annak csomagolásán nem szabad feltüntetni.³⁰ A 16. cikkely szerint ennek szankcióját a tagállamok kötelesek kidolgozni, a német UAG 37.§ 1) bekezdés 11. pontja 50000 márka összegű bírság kiszabását irányozza elő. Ez a korlátozás az audit hatókörének korlátozottságából következik, ugyanis az mindig csak az adott üzemre illetve telephelyre irányul, és amellet, hogy maga az üzem alapvetően környezetbarát politikát képvisel, termékei még járhatnak relatíve magas környezeti kockázattal. Az ilyen reklám tehát adott esetben félrevezető lehet, s mint ilyen, a versenyjogi szabályokkal is ellentétes. A termékek környezeti tulajdonságainak reklámját a

²⁷ az audit elemeit részletesen ld. a II. pontban

²⁸ FELDHAUS, Gerhard: Das Umweltaudit-Verfahren als Wettbewerbsinstrument? in: Umweltschutz und Wettbewerb, 12. Trierer Kolloquium zum Umwelt- und Technikrecht vom 22. Bis 24. September 1996, UTR Band 38, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 1997, 141.o.

²⁹ A két szerep, tehát a versenyhatás és a kontroll egyenrangúságát vallja pl: FÜHR, Martin: Umweltmanagement und Umweltbetriebsprüfung - neue EG-Verordnung zum „Öko-Audit“ verabschiedet, NVwZ 1993/9, 860.o.

³⁰ DYLLICK, Thomas: Die EU-Verordnung zum Umweltmanagement und zur Umweltbetriebsprüfung (EMAS-Verordnung) im Vergleich mit der geplanten ISO-Norm 14001. Eine Beurteilung aus Sicht der Managementlehre., ZfU 3/1995, 311.o.

minősítés intézménye szolgálja (környezetbarát védjegy, Öko-Label, Umweltzeichen).³¹ A vállalat és a termék környezeti sajátosságai persze nem különíthetők el teljesen: a környezetvédelmi nyilatkozatban a termékekre is utalni kell, illetve a vállalati környezetpolitikában a termékek sajátosságait is figyelembe kell venni.

Ha magának a vállalatnak a helyzetét nézzük, az audit legfontosabb eleme a *részvételi nyilatkozat*. Ezt a nyilvántartásba vételt követően lehet használni a *cég reklámjaként* (levélpapíron, jelentéseken, információs anyagokon). Ugyanezt a reklámhatást szolgálja az eredményes részvétel többi kifejezési formája is, vagyis a nyilvántartás alapján kiadott és évenként aktualizált tagállami jegyzék és (különösen a külkapcsolatokat érintően) az Európai Bizottság által az EU hivatalos lapjában közzétett közösségi szintű jegyzék, melyek az EMAS-ban részt vett vállalatok adatait tartalmazzák.

A reklámhatás szempontjából érdemes megvizsgálni a részvételi nyilatkozat tartalmát, milyen információt is közvetít az üzleti partnerek és a közvélemény irányában. A rendelet alapján alapvetően azt, hogy az üzem, illetve a vállalat valamennyi előírásnak eleget tett, vagyis: minden jogszabályt betart, folyamatosan javítja környezeti védelmét és végül tevékenysége kockázatait a legjobb elérhető és gazdasági szempontból is indokolt technológiának megfelelő szintre csökkenti. A kérdés, hogy jelenti-e a nyilatkozat mindezek tényleges teljesítését? Kész-e, képes-e ezekre és ténylegesen megvalósítja-e ezeket a kérdéses üzem. Ha a teljesítményt vizsgáljuk, annak megítélése attól is függ, milyen magasra tette maga előtt a vállalat a mércét. Célkitűzéseit tekintve ugyanis a vállalat teljesen autonóm, tehát a konkrét üzemi teljesítmény megítélésére a részvételi nyilatkozat nem alkalmas. Amit minden esetre igazol, az a minimum követelményszint, vagyis a jogszabályok betartása. Az a vállalat, amely magas mércét állít, az csak nagy nehézségek, költségek árán képes az üzemi környezetvédelem folyamatos javítására, míg az alacsonyabb szintet érvényesítőknak az nem esik terhére. Mindkét esetben ugyanazt a részvételi nyilatkozatot használhatják azonban, ami egyrészt a verseny torzulásához vezet, másrészt nem ösztönzi a résztvevő vállalatokat a fokozottabb környezeti érzékenységre.³²

Ennek ellenére a részvételi nyilatkozat versenyhatása a jelenlegi, kezdetinek nevezhető időszakban igen jelentős, használatával nagy versenybeli előnyök érhetők el. A részvételi szám emelkedése persze ezt a hatást valószínűleg ki fogja oltani. Ha viszont az iparvállalatok jelentős része a rendszer részesévé vált, az abból való kimaradás várhatóan imázsvesztést okoz majd.

A cég reklámjának további eszközeként jöhet szóba a környezetvédelmi nyilatkozat. Maga a rendelet nem annak szánta, ami abból is látszik, hogy míg a részvételi nyilatkozat alkalmazása lehetőség, addig a környezetvédelmi nyilatkozat nyilvánosságra hozatala kötelező eleme az auditnak. E nyilatkozat célja az üzemi környezetpolitika átláthatóvá tétele, egyúttal az üzem környezeti kérdésekben igényelt szavahihetőségének erősítése. *Egyrészt a nyilvánosság miatt, másrészt pedig mivel*

tartalma a konkrét üzemi teljesítményre is kiterjed, a környezetvédelmi nyilatkozat megfelelő versenyesszöveg lehet. Ezt erősíti az a tény, hogy a rendelet ennek csupán minimális tartalmát rögzíti, vagyis a vállalatok olyan információkra helyezhetik összeállításukkor a hangsúlyt, melyeket jó reklámnak tartanak. E nyilatkozat versenybeli hatásának is vannak persze problematikus elemei, mint pl. az, hogy a nyilatkozatok formája nem szabályozott, ami az egyes nyilatkozatok egybevetését, vagyis a teljesítmények összehasonlítását megnehezíti. Nyilvánvalóan fokozza a környezetvédelmi nyilatkozatok versenyhatását a szakértői érvényesítés mint félig-meddig hivatalos megerősítés. Ennek ereje a szakértői rendszer elfogadottságától, azaz közvetve a szakértői vizsgálatok mélységétől és minőségétől, a szakértők megbízhatóságától valamint függetlenségétől függ.

A vállalat versenybeli helyzetével szorosan összefüggnek konkrét szerződési kapcsolatai, mivel az audit révén az üzemi környezetvédelmi kockázatok kiszámíthatóbbak, az üzemi költségek jobban tervezhetőek. Ez költségmegtakarítást jelenthet mind a termelési folyamatban, mind a tevékenység következményeire való helytállás körében. Utóbbi azt jelenti, hogy kevesebb kártérítési összeget fog a cég, illetve környezetvédelmi felelősségbiztosítás esetén a cég biztosítója kifizetni. Ez a *biztosítási díj csökkentését* kell, hogy eredményezze. Az auditban való eredményes részvétel a *hitelfelhítelekre is pozitív befolyással lehet*, adott esetben akár a hitelkamatok csökkenésével is járhat.³³

A vállalati versenyhelyzet javulása és a költségsökkenés mellett a harmadik remélt előny a *dereguláció, az államigazgatási ellenőrzés csökkenése*. Ennek kiindulópontja az, hogy az auditban való részvétel a vállalat részéről egy olyan önkéntes kötelezettségvállalás, olyan gesztus, amely a vállalat és a hatóság közötti viszonyt jelentősen javítja, megnő a vállalat szavahihetősége, illetve a hatóság bizalma.³⁴ Magától értetődik tehát, hogy kisebb állami kontrollra van szükség, amire vonatkozóan egyre több és több javaslat merül föl, mondván, hogy az audit, illetve egyes elemei helyettesíthetik a környezetvédelmi állami tevékenység (szabályozás, engedélyezés, ellenőrzés) egy részét. Ez az elképzelés találkozik a modern állam azon törekvésével, hogy a költséges vagy számára kevésbé eredményes ágazatokból kivonuljon. Ha azonban közelebbről megvizsgáljuk ezen törekvések realitását, az audit által való helyettesítés lehetőségeit, meglátjuk, hogy korántsem ilyen egyértelmű a helyzet.

Ha a *környezetvédelmi anyagi jog* szabályait nézzük, vagyis a közvetlen környezeti követelményrendszer (határértékek, biztonsági előírások, különböző intézkedések megtételére vonatkozó kötelezések), egyértelmű, hogy ezek *szintje nem csökkenthető*, annál is inkább nem, mert az audit egyik fő célja éppen ezek önkéntes betartatása.

A környezeti anyagi jognak részei még olyan előírások is, melyek nem közvetlen környezeti követelmények, ilyenek pl. az információs (adatközlési, bevallási, nyilvántartási, közzétételi) kötelezettségek. Az auditálás folyamata során számos

³¹ FODOR, László - PRUGBERGER, Tamás: A környezetjog rendszere, elméleti és gyakorlati kérdései, KGI, Budapest, 1996, 182-184.o.

³² Id. a 27 sz. jegyzetet, 148.o.

³³ LÜBBE-WOLFF, Gertrude: Die EG-Verordnung zum Umwelt-Audit, DVBl 1. April 1994, 373.o.

³⁴ KÖCK, Wolfgang: Industrieanlagenüberwachung und Öko-Audit: Zur Einführung, ZUR 4/1997, 177.o.

dokumentum keletkezik, melyekkel a környezetvédelmi hatóság is rendelkezik, e téren tehát felvethető a deregulációs igény, a kérdés csak a vállalati tehermentesítés módja. Az audit adataival való helyettesítés csak a funkcionális ekvivalencia esetén lehetséges, meg kell tehát vizsgálni, mely funkciói is vannak az információs kötelezettségeknek.

Az első az informatív funkció, melyre tekintettel annyiban csökkenthetők az auditált üzemek terhei, amennyiben a szükséges adatokat a hatóság rendelkezésére álló környezetvédelmi nyilatkozat tartalmazza. Mivel azonban a nyilatkozat minimális tartalma és a jogszabályok által megkövetelt minimális információk szintje nem azonos (utóbbi javára), nehezen képzelhető el az az ideális eset, amelyben valamennyi auditált üzem mentesítése lehetséges volna. Nem valószínű ugyanis, hogy valamennyi nyilatkozat tartalmazza minden jogszabályban megkövetelt információt. Az esetleges mentesítés tehát csak egyedi elbírálás alapján volna lehetséges, ami éppen nem jelentene tehermentesítést: a hatóságnak minden esetben külön kellene döntenie a felmentésről illetve a hiányok pótlásáról.³⁵ A tehermentesítés ebből a szempontból tehát csak annyit jelenthet, hogy a vállalat auditációs anyagait igazgatási jogi kötelezettségeinek teljesítéséhez is felhasználhatja.

Az információs kötelezettségek másik funkciója az önszabályozás, vagyis az, hogy maga a vállalat tisztában legyen az érintett kérdésekkel, illetve hogy megfelelő döntéseket tudjon hozni. Ebből a szempontból fontos, hogy a vállalatnak legyen pl. anyag-, energia- és hulladékmérlege. Ezekre az üzemvizsgálat elvileg kiterjed, de megint csak egyedi elbírálás kérdése, hogy fennáll-e a helyettesíthetőség. Többek között az információs kötelezettségek csökkentésének is példája a Bajor Környezetvédelmi Megállapodás (Umweltpakt Bayern, 1995), mely a bajor állam és a tartományi iparszövetség illetve kereskedelmi kamara között jött létre. Egy konkrétabb példa: a baden-württembergi hulladéktörvény szerint a környezetvédelmi nyilatkozat pótolhatja a hulladékmérleget.³⁶

Ugyancsak felmerült az igénye annak, hogy az auditált üzemek engedélyezési folyamata egyszerűsödjön. Az nyilvánvaló, hogy az állami engedélyezési eljárás nem helyettesíthető.³⁷ Arra vonatkozóan vannak viszont elképzelések, hogy az auditált üzemek keretengedélyeket kapnának (pl. a német Schlichter-Bizottság jelentése). E téren legmesszebbre a holland szabályozási koncepció megy, de az egyszerűsített, célorientált keretengedély (vergunning op hoofdpijnen, outline licence) kiadása e megoldás szerint sem csupán az auditáltság tényén, hanem az üzem és a hatóság között többlépcsős tárgyalási folyamat eredményeként kialakult és önkéntes megállapodásokkal biztosított bizalmi viszonyon alapul.³⁸

A következő lehetséges deregulációs terület a hatósági ellenőrzés. Ehhez azt kell feltételezni, hogy az audit révén az üzemben megfelelő belső, illetve a szakértő révén megfelelő külső ellenőrzés érvényesül. A korábbi tapasztalatok alapján azonban az erre vonatkozó kijelentések meglehetősen bizonytalan talajon állnak. Ha az adott üzem esetében ez mégis így van, akkor vélhetőleg és remélhetőleg a hatóság azt fogja

tapasztalni az üzem ellenőrzései során, hogy az üzem betartja a materiális előírásokat, vagyis nincs szükség intenzív felügyeletre. Ez azonban jogalkalmazói és nem jogalkotói döntés. Az auditálást feltételezni, hogy fölöslegessé teszi a hatósági ellenőrzést, már csak azért is félreértés, mert az audit alapvető célkitűzései között szerepel a jogi normák betartása, illetve az erre irányuló kötelezettségvállalás. Ez pedig nem vehető komolyan akkor, ha az adott üzemnek nem kell tartania a hatósági ellenőrzéstől, vagyis ha nem létezne a normasértés azon szankciója, miszerint a hatóság erre irányuló jelzése alapján a regisztrálást végző szerv törli az üzemet a nyilvántartásból, azaz a vállalat elveszti jogát a részvételi nyilatkozat használatára.

VI. Az eddigi tapasztalatok

Az EMAS történetének rövid ismertetésében utaltunk arra, hogy a tagállamoknak 1995-re kellett megteremteniük a rendszer működtetésének feltételeit. Ez azt jelenti, hogy ma, 1998-ban, alig három év tapasztalatai vehetők figyelembe. Ezekből levonhatók bizonyos következtetések pl. arra, hogy az egyes tagállamokban mennyire ismert és elismert a rendszer, azaz milyen a környezeti érzékenység, bizonyos hiányosságok is előkerültek, de hosszútávú folyamatokra nem következtethetünk.

Az auditált üzemek számát tekintve messze Németország vezeti a tagállami listát, valamennyi auditált üzem 75%-ával, ami közel 900 üzemet jelent. Érdekes, márcsak a környezetvédelmi problémák megítélése szempontjából is, a többi tagállam adatait is számbavenni: Ausztria 83, Nagy-Britannia 38, Dánia 30, Norvégia (mint nem EU-tag, de a rendszer alkalmazója) 19, Hollandia 14, Franciaország 11, Finnország 5, Spanyolország 4, Belgium és Írország 3-3 auditált üzemet tud felmutatni, Olaszország, Luxemburg, Görögország és Portugália viszont egyet sem.³⁹

Németország vezető szerepére tekintettel érdemesnek látszik megvizsgálni a német tapasztalatokat.⁴⁰ A részt vett üzemeket a foglalkoztatottak száma szerint kategorizálva azt látjuk, hogy a 20 fős és annál nagyobb létszámú üzemek aktivitása kiegyenlített (kategóriánként kb. 20%, összesen több, mint 95%) és magas szintű, míg az ennél kisebbek részvétele feltűnően alacsony. Ez elgondolkodtató, ha azt nézzük, hogy ezek részesedése egyes iparágakban több, mint 80%-os. Nem igaz viszont az a nézet, mely szerint az audit csak a nagyvállalatokat célozná. A *kisvállalatok érdekeltsége állami támogatással növelhető*. Ha az ágazati hovatartozást vizsgáljuk, kiemelkedik a résztvevők körében a gépgyártás, az elektromos energia-termelés, a vegyipar és az élelmiszeripar, és érdekes módon elmarad a hulladékfeldolgozással foglalkozók száma. Ebben persze annak is része van, hogy a német hulladéktörvény szerint e cégeknek sajátos és igen szigorúan szabályozott környezetvédelmi menedzsment-rendszerrel kell rendelkezniük. A résztvevő vállalatokat arról is kérdezték, hogy mi motiválta őket a részvételben. Ebben a következő rangsor állítható fel: az imázs javulása, a költségek csökkenése, a hatósági ellenőrzés lazulása, a

³⁵ LÜBBE-WOLFF, Gertrude: Öko-Audit und Deregulierung, Eine kritische Betrachtung, ZUR, 4/1996, 174.o.

³⁶ uo. 174. és 176.o.

³⁷ MOORMANN, Franz-Josef: Staatliche Überwachung und Öko-Audit, ZUR 4/1997, 193.o.

³⁸ ld a 36. sz. jegyzetet, 178.o.

³⁹ SCHOTTELIUS, Dieter: Öko-Audit in Europa: Erfahrungen und Perspektiven, UPR 1998/3 105.o.

⁴⁰ Ezeket a következő, érdőfűkre épülő kutatás tartalmazza: WAGNER, Hellmut - BUDDE, Andreas: Erfahrungen mit dem Umwelt-Audit-System in Deutschland, ZUR 5/1997, 254-260.o.

felelősség csökkenése, az üzemi környezetvédelem javítása, szerződéses kötelezettségek, az állami támogatás és egyebek. Az államigazgatási felügyelet terén a vállalatok közel 90%-a szerint semmi sem változott a részvétellel, 7% pedig egyenesen az ellenőrzés fokozódásáról számolt be. A ténylegesen bekövetkezett pozitív eredmények a vállalatok bevallása szerint: az alkalmazottak motiválása (vállalathoz kötődése, felelősségérzete), az ügyfelekhez való jobb viszony, a biztosítási és hitelfeltételek javulása, az üzemi környezetvédelem erősödése, a termelési költségek csökkenése, a hatóságokhoz való jobb viszony és újabb megrendelések. A tapasztalat szerint a biztosítási díj akár 20 %-os (!), míg a hitelkamatok mintegy 0,5-1%-os csökkenése is elérhető. Az elvárások teljesülése tekintetében a vállalatok fele elégedett, mintegy 40 % részben elégedett és kb 10 % elégedetlen. A megítélés tehát az iparvállalatok körében alapvetően pozitív.

VII. Problematikus vonások – módosítási javaslatok

A rendelet 20.cikkelye úgy rendelkezik, hogy az audit bevezetését követő öt év elteltével a tapasztalatok alapján felül kell vizsgálni és megfelelően ki kell egészíteni illetve módosítani a szabályozást. Az Európai Bizottság feladata, hogy erre vonatkozó javaslatait a Tanács elé terjessze. Ehhez, egyúttal a magyar jogalkotást is orientálva, vagyis a változtatások elképzelhető irányvonalait meghatározva, megkíséreljük összegezni az EMAS rendszerének hiányosságait.

Az EMAS működési gyakorlatát illetően máris számos kritika fogalmazódott meg. Ezek közül többet (pl. a kisvállalkozások csekély részvételi aránya, többek közt a részvételi költségek miatt, a várt előnyök csupán részbeni megvalósulása,) már az előző pontban érintettünk. Vannak azonban olyan hiányosságok is, melyek a rendszer megbízhatóságát befolyásolják. Így pl. az eddig nyilvánosságra hozott *környezetvédelmi nyilatkozatok egy része a valós, az adott üzemmel kapcsolatos környezeti problémákat nem elemzi megfelelő mélységben, vagy túl sablonos megfogalmazású, vagyis azt sejteti, hogy nem az üzem valós környezeti üzemvizsgálatán alapul.*⁴¹ Pozitív vonása számos német nyilatkozatnak a rendelet által kifejezetten meg nem követelt ökológiai mérleg (Öko-Bilanz) elkészítése. Ismét hivatkoznunk kell itt arra a szabályozási hiányosságból eredő tényre, hogy *e nyilatkozatok egymással nem összehasonlíthatók. E téren magától értetődő változtatási igény, hogy legalábbis a nyilatkozatok formai követelményeit a rendeletben meg kell határozni.*

Ugyancsak nehezmenyezett vonása az audit közösségi szabályozásának, hogy nem rendelkezik megfelelően a nyilvánosságnak a vállalati környezeti információkhoz való jogának és a vállalatnak az üzemi és üzleti titokhoz fűződő jogának a viszonyát.⁴² A környezetvédelmi nyilatkozatnak a rendelet 5.cikkelye szerint ugyanis a káros kibocsátásokra, a hulladéktermelésre és a nyersanyag-bevitelre vonatkozó adatokat a „szükséges mértékben” kell tartalmaznia. E mérték meghatározása önmagában is konfliktusok forrása. A *titokvédelem* körében nagy felelőssége van a szakértőnek, aki tevékenysége ellátása kapcsán, mint láttuk, betekintést nyer a vállalkozás irataiba,

nyilvántartásaiba. A szakértő csak abban az esetben érvényesíti a nyilatkozatot, ha minden jelentős környezetvédelmi kérdést tisztázott. Ha e kérdések a vállalat valamely know-how-ját érintik, úgy az ezek nyilvánosságra kerüléséből fakadó veszteség kiolthatja a részvételtől fakadó előnyöket. Ha a szakértő egyébként is szigorúan értelmezi kötelességeit, a vállalat menedzsmentjében erősödhet a kettős ellenőrzöttségtől való félelem (mint láttuk, az audit nem váltja ki a hatósági ellenőrzést). *Szükséges volna tehát (akár tagállami szinten) a nyilatkozatok tartalmának konkretizálása is.*

Az említetteken túlmenően német és svéd kutatások még a következőkre hívják fel a figyelmet.⁴³ Elsőként *szükség volna a rendelet hatályának kiterjesztésére, vagyis annak lehetővé tételére, hogy a rendeletben felsorolt ipari ágazatokon kívül más szektorok is részt vehessenek az EMAS rendszerében.* Korlátja ennek az, hogy a rendszer alapvető tárgya az üzem illetve telephely. Részben ebből következik az az igény, hogy *az üzem fogalmát ágazatonként kellene definiálni.* Továbbblépve: megakadályozandó, hogy a vállalatok üzemeikről a problematikus egységeket leválasztva hozzanak létre mintauzemeket, az üzem fogalmát széles értelemben kell alkalmazni.

Pontosítani kell a rendeletnek a szakértőkkel szembeni elvárásait. A függetlenség biztosítása érdekében ki lehetne kötni pl., hogy ugyanazon szakértő egy üzem vizsgálatát egymás után legfeljebb három alkalommal végezheti.

A környezetvédelmi nyilatkozatoknál következetesebben kellene érvényesíteni a közérthetőségre vonatkozó elvárást. *Noha a nyilatkozatok tartalmát (a fentieknek megfelelően) pontosabban kell előírni, a vonatkozó előírásoknak nem szabad merevvé válniuk, hisz épp a környezetvédelmi nyilatkozat az audit azon eleme, mely a nyilvánosság számára (is) lehetővé teszi az egyes auditált cégek közötti differenciálást. A nyilatkozatok nyilvánosságából következik, hogy megengedhetetlen egyes vállalatok azon gyakorlata, hogy a nyilatkozat rendelkezésre bocsátásáért díjat számítanak fel.*

A részvételi nyilatkozat reklámhatékonyabb formáját kellene kidolgozni. Ez nem csak a vállalatok imázsjavulását, de az EMAS-rendszer ismertségét is növelné. Az eredményes részvétel többi kifejezési formáját is hatékonyabbá kellene tenni. Végül az elemzések a rendelet szerkesztési hiányosságaira és fogalomhasználatbeli bizonytalanságaira hívják fel a figyelmet.

VIII. Elhatárolási kérdések

Jelen tanulmány tárgya az audit európai rendszere, az EMAS. Mint láttuk, ez sokkal többet foglal magában, mint a bevezetőben megadott auditálási definíció, amely voltaképpen a szűk értelemben vett auditálást jelenti. A rendelet e szűk értelemben vett auditra illetve a környezetvédelmi menedzsment-rendszerre épül, de nem határozza meg, hogy azok közül konkrétan melyik felel meg követelményeinek. Ilyen audit- illetve menedzsment-rendszerből azonban több is létezik egymás mellett, melyek közül különösen az ISO 14001-es szabvánnyal való összehasonlítás fontos.

⁴¹ Id. a 12.sz. jegyzetet, 77. és köv. o.

⁴² MARTENS, Claus-Peter - MOUFANG, Oliver: Kritische Aspekte bei der praktischen Durchführung der Öko-Audit-Verordnung, NVwZ 1996/3, 246.o.

⁴³ Ezek feldolgozását ld: STORM, Peter-Christoph: Novellierungsbedarf der EG-Umweltaudit-Verordnung? Erkenntnisse der Rechtsstatsachenforschung, NVwZ 1998/4, 341-345.o.

Ennek oka alapvetően az, hogy ez a szabvány fontos kiegészítője és egyben, újabban, konkurrens is az EMAS-nak, mivel a Bizottság előbbi részben egyenértékűnek ismerte el az utóbbival, vagyis a környezetvédelmi nyilatkozattal és a szakértői felülvizsgálattal történő kiegészítéssel az említett szabvány követelményrendszere egyenértékű az EMAS-éval.⁴⁴ Egyenértékű, de nem teljesen annak megfelelő, mivel míg a rendelet szerint a legjobb elérhető és gazdaságilag elfogadható megoldást kell alkalmazni, addig az említett szabvány csak annyit ír elő, hogy a vállalatoknak céljaik meghatározásánál és értékelésénél figyelembe kell venniük a technikai lehetőségeket és el kell kerülniük a környezetterhelést.⁴⁵

A többi auditálási rendszerrel szemben az európai modell alapvetően két dologban *különbözik: az üzemvizsgálat externé tételeiben és a nyilvánosság bevonásában.*

Szükséges még a különbségtétel egyes rokon jogintézmények vonatkozásában. A termékminősítéssel való kapcsolatra már többhelyütt is utaltunk. Nem szoltunk még azonban a környezetvédelmi hatás- és felülvizsgálatról, amelyek véleményünk szerint inkább különböző mint hasonló vonásokat mutatnak az auditálástól, a hazai szakirodalom mégis e körbe vonja őket.⁴⁶ Van, aki az auditot azonosnak veszi a felülvizsgálattal, mégpedig hivatkozva a magyar szabályozásra, azt euro- konformként minősítve.⁴⁷ Más megközelítés szerint a felülvizsgálat és a (szűk értelemben vett) audit között nincs más különbség, mint utóbbi önkéntessége.⁴⁸ Ez nyilvánvalóan mindkét jogintézmény félreértésén alapszik. Anélkül, hogy a hatásvizsgálat és a felülvizsgálat részleteit érintenénk, elég csak arra utalni, hogy előbbiek elvégzéséről mindig a környezetvédelmi hatóság határoz, a környezetvédelmi létesítési vagy fennmaradási engedély megadása kapcsán. Ezekben a nyilvánosság szerepe (bár együttdöntési jog nélkül) lényegesebb, mint az EMAS-ban, ahol csak tájékoztatási jogra korlátozódik. Elismerve, hogy vannak e jogintézményeknek az EMAS-hoz hasonló elemei, rögzítenünk kell, hogy azok rendeltetése eltérő.⁴⁹

Végül már csak egyetlen dologtól kell az audit rendszerét elhatárolni, és ez nem más, mint annak hazai „szabályozása”. Válasszuk ketté az EMAS megközelítést menedzsment- és auditálási rendszerre. Mint láttuk, a rendelet a vállalatok menedzsmentjére részletes szabályokat ír elő, elsősorban a környezetvédelmi

⁴⁴ 39.sz. jegyzet 106.o.

⁴⁵ 43.sz. jegyzet 345.o.

⁴⁶ ERDEY, György - KARCZA, Mariann: Környezetvédelmi jogközelítés: közepes osztályzatok, Európai Tükör, 1997 február, 45.o.

⁴⁷ később ugyanarra elégtelen „jogközelítési osztályzatot” adva, ld. uo.46.o.

⁴⁸ LÁNG, István: (szerk.) Környezetvédelmi Lexikon, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993, I. kötet, 33.o., állapotfelmérés címszó alatt, BÁNDI, Gyula - BENCZE, László - ELEK, Andrea: Az EU és a hazai környezeti jogi szabályozás intézményi rendje, szabályozási módszertani kérdései, MTA Stratégiai Kutatások, Budapest, 1997, 20-21.o. E tanulmány már csak a hazai szabályozás alapján értelmezi e jogintézményeket, vagyis az előbbihez képest már csak egyetlen szempontot nem vesz figyelembe: hogy a felülvizsgálat és az audit közti hasonlóság inkább formális mint tartalmi. Utalnunk kell itt a II.pontban az üzemvizsgálattól elmondottakra is.

⁴⁹ Ezekre ld. többek közt: FODOR, László: A környezeti hatásvizsgálat intézményének kialakulása, szabályozásának alapkérdései, MK 1996/12, 727-734.o. E tanulmány is még a formális hasonlóságból és a magyar szabályozásból indul ki, nem érintve az audit, különösen nem az EMAS lényegét.

menedzsment létét és ezáltal annak biztosítását követeli meg, hogy a környezeti szempontok a felső szintű vezetés döntéseiben szerepet játszanak (politika, program). A lényeg a menedzsment alkalmassága. Ehhez képest a magyar szabályozás meghatározott körben környezetvédelmi megbízott alkalmazását írja elő (1995:III.tv.108.§). Ha az auditálási-üzemvizsgálati oldalt nézzük, azt látjuk, hogy a környezetvédelmi törvény nem tesz mást, mint lehetőséget ad arra, hogy a vállalatok elvégeztessék az üzemvizsgálatot, mintegy önkéntes felülvizsgálatot. Ez nem több, mint a szűk értelemben vett auditálásra utalás: aki azt elvégzi, ám élvezze annak előnyeit. Ezek az előnyök azonban a magyar hatályos joggal tartalmi kapcsolatban nem állnak. Formális összefüggés annyiban áll fenn, hogy a tv. szerint a felügyelőség az auditálást kérelemre jóváhagyja (77.§). E jóváhagyás azonban az auditálások érvényességének nem feltétele.

IX. Az EMAS magyarországi bevezetésének kérdései

Mint az előző pontban láttuk, Magyarországon jelenleg csak érintőleges szabályozása létezik a szűk értelemben vett auditnak és környezeti menedzsmentnek. Az EMAS rendszerére a magyar környezetvédelmi törvény nincs tekintettel, jogharmonizációs kötelezettségünk tehát a rendszer hazai bevezetése feltételeinek a kialakítása. A bevezetés szükségessége nem kérdéses.⁵⁰ Ami kérdés, az az, hogy milyen formában és az eddigi európai tapasztalatok közül melyeket figyelembe véve.

Megítélésünk szerint a szakértők bejegyzésére és felügyeletére valamint az auditált üzemek nyilvántartására *vonatkozó szabályokat törvény formájában kell megalkotni*, az EU tagállamaihoz hasonló módon. Ehhez szükség van a környezetvédelmi törvény megfelelő módosítására is, érvényesítendő az EMAS sajátosságait és privilegizált voltát, másrészt elválasztandó az auditot a környezeti felülvizsgálattól.

Jogharmonizációs kötelezettségeinktől függetlenül is indokolt a mielőbbi bevezetés, különös tekintettel a magyar környezetvédelmi jognak az európaiénál hangsúlyosabb végrehajtási nehézségeire.⁵¹

Versenyhelyzetüket javítandó, illetve a környezeti kockázatokat felmérendő számos magyar vállalat alkalmazza már valamelyik (szabályozás híján importált) környezeti menedzsment- illetve auditálási rendszert.⁵² Ezeket szükséges volna az EMAS rendszerében összefogni, biztosítva annak követelményrendszerét, különös tekintettel az üzemi környezetvédelem folyamatos javítására és az üzemvizsgálatok átláthatóvá tételére. Ez egyúttal a különböző auditálási rendszerekben járatlan közvélemény bizalmával való visszaélések elkerülését is segítené.

A magyar iparvállalatok környezeti orientációjának tükrében azt prognosztizálhatjuk, hogy az EMAS hazai bevezetésének különösen az állami vagy nyugat-európai többségi tulajdonban levő nagyvállalatok körében lesz majd sikere.⁵³ A

⁵⁰ LÁNG, István: EU-csatlakozásunk környezeti szempontból, Európai Tükör, 1998/3, 14.o.

⁵¹ A végrehajtási problémákra ld. többek közt: FODOR, László: A környezetvédelmi jogalkotás tendenciái, JK 1997/11, 498.o.

⁵² BÁNDI, Gyula: Környezetvédelmi kézikönyv, KJK, Budapest, 1995, 155.o.

⁵³ a hazai ipar környezeti érzékenysége ld.: PATAKI, György - RADÁCSI, László: A magyar iparvállalatok környezeti orientációja, MTA Stratégiai Kutatások, Budapest, 1997, 40-58.o.

kisvállalatok részvételét állami támogatással kell majd erősíteni, melyhez uniós eszközöket is igénybe vehetünk majd. Mivel azonban, mint azt az V. pontban láttuk, az EMAS-ban való részvétel egyik előnye éppen a költségcsökkentés, mégpedig a részvételi költségek egy-másfél év alatti megtérülése mellett, a bevezetés akadályaként nem hivatkozhatunk általában a költségekre.⁵⁴

Az EMAS hazai elterjedését megítélésünk szerint az is elősegítené, ha jogszabály írná elő, hogy *állami megrendeléseket, illetve környezetvédelmi beruházáshoz állami támogatást csak olyan vállalatok kaphassanak, amelyek az európai auditálási rendszerben eredményesen részt vettek.* Ez egyúttal megoldást jelentene az állami támogatások nyújtásának jelenleg vitatott gyakorlatára is.

X. Prognózis

A környezetvédelmi auditálás európai rendszerének szabályozása és eddigi gyakorlata a modern környezetvédelmi jog jellegzetes tartozékai. Mint az EMAS egyik kiváló ismerője összegezte: „Az öko-audit az európai (és újabban a német) környezetjog kibővített fegyvertárának legérdekesebb, legcsillogóbb de egyben legproblematisabb eszköze.”⁵⁵

A magyarországi szabályozás a környezetvédelmi jogharmonizáció elmaradhatatlan része. A jogalkotási terhekre figyelemmel erre akár két vagy több évet is várunk kell, hacsak az új kormány nem mutat majd a környezeti problémákkal szemben nagyobb érzékenységet. Ezt az érzékenységet adott esetben a csatlakozás sürgető kényszere pótolja majd. Várhatóan lassítja majd a folyamatot az az alku is, amelyet az EMAS működtetésével kapcsolatos feladatok megosztásáról a kormánynak és az iparvállalatok képviselőinek illetve a kamaráknak kell majd megkötniük.

A jegyzetekben használt rövidítések feloldása

DVBl	– Deutsches Verwaltungsblatt
JK	– Jogtudományi Közlöny
JZ	– JuristenZeitung
MJ	– Magyar Jog
MK	– Magyar Közigazgatás
NuR	– Natur und Recht (csak szerzői rövidítés)
NVwZ	– Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht
UPR	– Umwelt- und Planungsrecht
Verw.Arch.	– Verwaltungsarchiv
ZfU	– Zeitschrift für Umweltpolitik und Umweltrecht
ZUR	– Zeitschrift für Umweltrecht

⁵⁴ Mint ahogy pl. a következő tanulmány: FUTÓ, Péter (szerk.): Jogharmonizáció a környezetvédelemben, Európai Tükör, 1998/3, 34.o.

⁵⁵ Id. a 15.sz.jegyzetet, 107.o.

ZUSAMENFASSUNG

*Laszlo Fodor, Öko-audit, das europäische System der Umweltleistungsbewertung*⁵⁶

Der Beitrag betrachtet das EMAS-System unter Gesichtspunkten der ungarischen Rechtsannäherung an das europäische Recht. Dazu werden sowohl die Regelungsmodellen der bisherigen Mitgliedstaaten als auch die ersten Erfahrungen analysiert.

Der Verfasser kritisiert das System, indem das das Unternehmensverhalten außerhalb der EU außer Betracht läßt. Der Gesamtbewertung nach ist es aber positiv und seine Einführung in Ungarn unbedingt zu empfehlen. Die zu erlassenen gesetzgeberischen Maßnahmen:

- die einschlägigen Vorgaben des Umweltgesetzes 1995 sind zu verändern (§§ 77, 108)
- über die Zulassung von Umweltgutachtern und über die Registrierungsstelle müßte ein besonderes Gesetz erlassen werden
- die Unterstützung der Beteiligung der Kleinunternehmen benötigt staatliche Hilfe
- es wäre nützlich, die staatlichen Unterstützungen der Umweltinvestition und die staatlichen Bestellungen an einer erfolgreichen Beteiligung zu binden
- die irreführenden Umweltwerbungen müßten ernst bestraft werden.

Der Verfassers Meinung nach braucht die Einführung des EMAS-systems noch mindestens zwei Jahren, und wird das Regelungsverfahren durch die Diskussion über die Aufgaben- und Kostenerteilung zwischen dem Staat und der Vertreter der Industrie verschoben.

⁵⁶ Der Verfasser, der an der Universität Miskolc als Assistent arbeitet, hat in erster Linie das deutsche Schrifttum verarbeitet und möchte sich hiermit für die herzliche Hilfe bei dem Materialsammeln Herrn Prof. Dr. Dir. Meinhard Schröder (Institut für Umwelt- und Technikrecht der Universität Trier) bedanken.